

26.10.2022

Oikeusministeriö

Viite: Oikeusministeriön lausuntopyyntö (VN/4305/2022)

Lausuntopyyntö maalittamisen rikosoikeudellista sääntelyä koskevasta arviomuistiosta

Oikeusministeriö on pyytänyt valtiovarainministeriön lausuntoa maalittamisen rikosoikeudellista sääntelyä koskevasta arviomuistiosta.

Valtiovarainministeriö lausuu asiasta seuraavaa:

Arviomuistio välittää myönteisen kuvan maalittamisen rangaistavuuden yhteiskunnallisista vaikutuksista. Kriminalisoinnilla arvioidaan olevan myönteisiä vaikutuksia oikeusvaltiolle, kansainvaltaiselle ja demokraattiselle yhteiskunnalle sekä sananvapaudelle. Maalittamisen rikosoikeudellisella sääntelyllä halutaan suojella yhteiskunnallista etua, jota voidaan perustellusta pitää uhattuna silloin, kun maalittaminen vaikuttaa eri tahojen toimintaan, sananvapauteen ja muihin oikeuksiin. Valtiovarainministeriön näkemyksen mukaan varsinkin yksittäisiin virkamiehiin ja muihin asiantuntijoihin kohdistuva joukkohäirintä on vakava ilmiö.

Valtiovarainministeriö pitää tärkeänä huomiona arviomuistiossa myös työturvallisuudesta todettua. Työsuojelukeinoilla ei ole mahdollista poistaa tai estää maalittamista. Tämä koskee työnantajan tai työntekijän mahdollisuuksia ennakolta puuttua maalittamiseksi katsottavaan viestintään. Työntekijälle voidaan antaa tietoa esimerkiksi työn maalittamiseen liittyvistä riskitekijöistä ja häntä voidaan ohjata toimimaan maalittamisen tapahduttua. Maalittamistapausten käsittelyyn kuuluu myös työnantajan antama tuki ja apu maalittamisen kohteeksi joutuneelle työntekijälle. Valtiovarainministeriö pitää merkityksellisenä tässä yhteydessä myös perustuslain 18 §:n 1 momentin näkökulmaa, jonka mukaan julkisen vallan on huolehdittava työvoiman suojelusta.

Valtiovarainministeriö pitää arviomuistiossa esitettyä tärkeänä myös avoimen hallinnon ja kansalaisvaikuttamisen näkökulmasta. Suomi on saanut osana valtiovarainministeriön koordinoimaa Avoimen hallinnon ohjelmaa OECD:ltä (Organisation for Economic Co-operation and Development) arvion kansalaisyhteiskunnan toimintamahdollisuuksista Suomessa (v. 2021). Maalittamiseen ja vihapuheeseen liittyen OECD suositti Suomelle vihapuhetta koskevan oikeudellisen sääntelyn tarkoituksenmukaisuuden varmistamista ja korosti, että Suomen lainsäädännön on tärkeää pysyä ajan tasalla tämän nopeasti kehittyvän alueen muutoksissa. OECD kiinnitti huomiota mm. siihen, että aktiivisempi syytteenpano voisi auttaa toimimaan pelotteena, varsinkin yhdistettynä kestävään tietoisuuden lisäämiseen ja valistukseen, myös rikoksentekeijöiden keskuudessa, erityisesti maalittamisen tai verkossa solvaamisen vaikutuksista ja oikeudellisesta kehyksestä.

Maalittamisen rangaistavuuden on julkisessa keskustelussa arvioitu lisäävän esimerkiksi vähemmistöihin kuuluvien mahdollisuuksia osallistua yhteiskunnalliseen keskusteluun. Kriminalisointi voi samoin lisätä julkisessa hallinnossa työskentelevien halukkuutta avoimuuteen ja yhteiskunnalliseen keskusteluun, jos se auttaa pienentämään käyttäytymisen muuttamiseen tähtäävän joukkohäirinnän riskiä. Maalittamisen kriminalisoinnilla voidaan katsoa tästä näkökulmasta olevan yhteiskunnallista keskustelua moninaistava ja tervehdyttävä vaikutus.

Säädösehdotus asettaa erilaiseen asemaan keskustelupalstoilla sekä somessa tapahtuvan viestinnän ja perinteisessä mediassa tapahtuvan viestinnän. Tämä ratkaisu voi osin viedä uskottavuutta kriminalisoinnin taustalla olevalta perustelulta suojella kohdehenkilön perusoikeuksia; maalittamisen kaltaisen toiminnan kohdehenkilön kannalta tämän oikeuksien loukkaukset ja muut seuraukset voivat olla yhtä vakavia huolimatta siitä, millä alustalla teko tehdään.

Sananvapauden turvaamiseksi on tärkeää, että maalittamisen tunnusmerkistö on mahdollisimman täsmällinen ja tarkkarajainen. Muistion säännöskohtaisten perustelujen mukaan maalittamisteko voisi olla käsillä, kun ”kohdehenkilö esitetään epäedullisessa valossa tietoja --- valikoimalla tai yhdistelemällä esimerkiksi niin, että hänen --- työtehtävänsä hoitamistaan koskeva kokonaiskuva ei pidä paikkaansa”. Tämänkaltaisen määritelmä kuulostaa jossain määrin tulkinnanvaraiselta ja voi nostaa kynnyksen esittää erilaista kritiikkiä tarpeettoman korkeaksi. Jatkovalmistelussa on hyvä kiinnittää huomiota asiaan.

Sananvapautta rajoittavan uuden kriminalisoinnin hyväksyttävyyden arvioiminen edellyttää huomioimaan sananvapautta koskevan sääntelyn ja perusoikeuksien rajoitusedellytysten sekä kriminalisointiperiaatteiden asettamien rajojen ja vaatimuksien lisäksi sen yhteiskunnalliset ja muut vaikutukset. Maalittamisen yhteiskunnallisia vaikutuksia kuvaavassa luvussa 10.1 käsitellään vaikutuksia pääasiassa maalittamisen kohteen näkökulmasta. Maalittamiseen syyllistyvien henkilöiden näkökulmasta asiasta todetaan, että maalittamisen rangaistavaksi säätäminen rajoittaisi

maalittamiseen syyllistyvien henkilöiden sananvapautta siltä osin kuin kysymys on nykyisin rankaisemattomista teoista. Yhteiskunnallisten vaikutusten kuvausta olisi perusteltua jatkovalmistelussa laajentaa näistä kahdesta rajatusta näkökulmasta ja käsitellä yhteiskunnallisia vaikutuksia myös mm. sananvapauden ja perusoikeuksien yleisten rajoitusedellytysten sekä kriminalisoinnin ennaltaestävän vaikutuksen näkökulmasta. Ko. näkökulmien käsittely muistiossa on jossain määrin sirpaleista, eikä niitä käsitellä vaikutusarvioinnissa laisinkaan.

Jos maalittaminen säädetään rangaistavaksi, se on valtiovarainministeriön näkemyksen mukaan perusteltua säätää virallisen syytteen alaiseksi niissä tapauksissa, joissa teko kohdistuu julkisessa virassa olevaan henkilöön taikka muuten julkista valtaa käyttävään henkilöön.

Ylijohtaja, osastopäällikkö

Juha Sarkio

Lainsäädäntöneuvos

Miska Lautiainen

VN/4305/2022-VM-10

Seuraavat henkilöt ovat allekirjoittaneet tämän asiakirjan sähköisesti /

Följande personer har undertecknat denna handling elektroniskt /

This document has been signed electronically by the following persons: